

До спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(вулиця Січових Стрільців, 52А, м. Київ, 04053)

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, завідувача
кафедри технологій дистанційного навчання та цифрової дидактики в
дошкільній освіті Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди Доценко Світлани Олексіївни
на дисертаційне дослідження Цищори Ксенії Валеріївни
«Професійна підготовка майбутніх бакалаврів з бізнес-економіки в
університетах Китайської Народної Республіки»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

Ступінь актуальності обраної тематики дослідження.

Актуальність вивчення позитивного досвіду Китайської Народної Республіки в підготовці бакалаврів з бізнес-економіки для використання в економічній освіті України зумовлена тим, що Китай став однією з найбільших світових економічних супердержав і досяг значного успіху в галузі бізнесу та економічного розвитку. Вивчення китайського досвіду підготовки бакалаврів може бути корисним для вдосконалення освітньо-професійних програм економістів закладів вищої освіти України, підвищення практикоорієнтованості та використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі економістів, що сприятиме розвитку результативних бізнес-відносин між Україною та іншими країнами світу. Також це може стимулювати обмін знаннями і партнерство між Україною та Китаєм, що сприятиме розвитку обох країн та міжнародному співробітництву.

Отже, тема дисертаційного дослідження Цищори Ксенії Валеріївни «Професійна підготовка майбутніх бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки» є актуальною та своєчасною.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Цищори Ксенії Валеріївни виконано відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України і пов'язано із науковими дослідженнями «Наукові засади управління якістю вищої освіти в контексті чинного законодавства України» (РК № 0117U002379), «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (РК № 0120U104637).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Цищори К. В. дозволяє дійти висновку про належний рівень наукової новизни, наукову обґрунтованість і достовірність отриманих автором результатів.

Етапи дослідження відповідають загальній ідеї роботи і є послідовними.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дисертації, підтверджується широким оглядом науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників (215 найменувань, з яких 102 – іноземною мовою).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті й завданням дослідження. Обґрунтованість висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується довідками про їх впровадження у процес підготовки економістів в закладах вищої освіти України. Впровадження результатів дослідження здійснено в освітньому процесі Київського Національного Економічного Університету (довідка № 01/12-720 від 06.10.2023 р.); Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України (довідка № 02-15/296 від 09.10.2023 р.); Національного транспортного університету (довідка № 1490/13 від

10.10.2023 р.); Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України (довідка № 01-02/667 від 18.10.2023 р.).

Також вірогідність результатів дослідження забезпечується їх оприлюдненням на 19 наукових конференціях міжнародного рівня та 5 конференціях всеукраїнського рівня.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого здобувачкою, і загалом не викликає сумнівів. Мета дисертаційної роботи полягає у визначенні провідних особливостей професійної підготовки бакалаврів з бізнес-економіки в ЗВО КНР та обґрунтуванні рекомендацій щодо використання позитивного досвіду досліджуваної країни у підготовці економістів в ЗВО України.

Отримані результати забезпечуються використанням широкого спектру методів наукового пізнання, зокрема: теоретичного аналізу та синтезу (з метою розкриття стану дослідженості проблеми професійної підготовки спеціалістів економічних дисциплін у закладах вищої освіти КНР), порівняння (з метою визначення відмінностей у системах підготовки майбутніх фахівців економічних дисциплін в Україні та Китайській Народній Республіці), узагальнення та систематизації (з метою визначення найважливіших педагогічних засад професійної підготовки економістів у КНР), бібліографічного методу (з метою вивчення джерел із проблеми дослідження), емпіричних методів (з метою проведення анкетування студентів галузі бізнес-економіки та інтерв'ювання науково-педагогічних співробітників і керівництва економічних кафедр закладів вищої освіти КНР).

Наукова новизна результатів дослідження, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Новизна дослідження та одержаних результатів відповідає заявленому рівню роботи, викладена доступно і обґрунтовано.

Дисертантом отримано низку нових наукових результатів. Автором виявлено й обґрунтовано провідні особливості професійної підготовки бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки, що відображено у визначених тенденціях (полікультурність, білінгвальний характер, аксіологічна спрямованість професійної підготовки, цифровізація вищої економічної освіти, проєктування освітнього процесу на компетентнісній основі та управління змінами в економічній освіті) і в таких чинниках її ефективності: спільна залученість установ рівня держави та провінцій у забезпеченні професійної освіти бакалаврів з бізнес-економіки, системне оновлення матеріально-технічної бази ЗВО за підтримки міністерств КНР, підтримка державою міжнародної академічної мобільності учасників освітнього процесу, активне залучення стейкхолдерів до професійної підготовки економістів, підтримка проєктної діяльності та її системна взаємодія з іншими видами професійної підготовки, зв'язок змісту підготовки зі сталим розвитком суспільства та економіки, трирівневість формування змісту підготовки, що забезпечується спільною залученістю держави, провінції та ЗВО, забезпечення компетентнісно-орієнтованого змісту підготовки, професіоналізація вивчення англійської мови як обов'язкового компоненту ОПП, впровадження продуктивних методів і технологій в навчальний процес, сприяння професійному розвитку науково-педагогічних працівників, які забезпечують підготовку бакалаврів з бізнес-економіки, та єдність зовнішнього та внутрішнього контролю професійної підготовки економістів.

Безсумнівною перевагою дослідження Цицюри К.В. стала безпосередня участь у викладанні бізнес-економістам університету в КНР, що сприяло виокремленню та обґрунтуванню унікальних переваг бізнес-освіти КНР, до яких віднесено: комплексне забезпечення оволодіння здобувачами освіти англійською мовою, технологіями Інтернет, бізнес-етикетом та культурою зарубіжних держав для здійснення ефективної економічної діяльності в КНР та

за її межами; врахування особливостей економічної освіти інших країн для сприяння розвитку результативних бізнес-відносин; комплексний державний іспит на отримання місця роботи в установах державного сектору економіки; адаптивність, гнучкість, готовність до змін, послідовність в реалізації освітніх цілей; практичну спрямованість економічної освіти, зокрема наскрізне залучення студентів до діяльності у бізнес-інкубаторах провідних компаній країни; орієнтованість студентів на ринок праці та привабливі умови працевлаштування для успішних випускників-економістів.

Також автором було *уточнено* зміст поняття «підготовка бакалаврів з бізнес-економіки» у контексті виокремлення його ключових видових ознак та забезпечення якості, що передбачає цілеспрямований неперервний процес опанування здобувачами вищої освіти сукупності базових та прикладних професійних знань, умінь, норм поведінки, навичок та досвіду в сфері економіки й бізнесу, розвитку суспільно важливих цінностей і професійних якостей як системи компетентностей для виконання спеціалізованих завдань і прикладних проблем за фахом та здійснення успішної економічної діяльності в межах країни та за кордоном.

Подальшого розвитку набули науково-педагогічні положення щодо організації професійної підготовки бакалаврів з бізнес-економіки у закладах вищої освіти України з урахуванням ідей Китайської Народної Республіки щодо комплексного забезпечення оволодіння здобувачами освіти англійською мовою, технологіями Інтернет, бізнес-етикетом та культурою зарубіжних держав для здійснення ефективної економічної діяльності в КНР та за її межами.

За темою дисертації було опубліковано 35 праць, 27 з яких – одноосібні. До публікацій входять зокрема: 6 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 5 – в зарубіжних періодичних наукових виданнях (з яких 3 статті – у виданнях, що включено до міжнародних наукометричних баз (2 статті – у міжнародній наукометричній базі Scopus, 1 стаття – у міжнародній наукометричній базі Web of Science), 23 тез – у збірниках наукових праць і

матеріалів конференцій, 1 одноосібний підрозділ методичного посібника.

Опубліковані наукові праці повною мірою розкривають сутність і зміст ключових положень дисертації.

Практичне значення наукових результатів дисертації полягає в розробленні і впровадженні в освітній процес закладів вищої економічної освіти України рекомендацій щодо використання позитивного досвіду підготовки бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки, підрозділу «Зарубіжний досвід розвитку цифрової компетентності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» методичного посібника «Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти», авторського міждисциплінарного спецкурсу Цищори К. В. «Формування професійної компетентності майбутніх економістів в університетах Китайської Народної Республіки».

Відомості про дотримання академічної доброчесності.

Аналіз наукових публікацій та дисертації К.В. Цищори вказує на відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням автора. Спільно з науковим керівником було обрано вибір напрямку роботи, сформульовані мета і завдання дослідження. Автор самостійно проаналізувала сучасну літературу українською, англійською та китайською мовами з проблеми, що вивчається, та особисто написала всі розділи дисертаційної роботи. Оформлення дисертаційної роботи, формулювання висновків, практичних рекомендацій також виконане автором самостійно.

Характеристика оформлення та змісту дисертаційної роботи.

Дисертація Цищори К.В. є повноцінним дослідженням, що складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та 11 додатків.

Загальний обсяг дисертації становить 287 сторінок, з них 183 сторінка основного тексту. Робота містить 13 таблиць та 9 рисунків.

Вступ містить обґрунтування актуальності обраної теми, в ньому сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення, визначено методи, експериментальну базу, подано відомості щодо апробацію та впровадження результатів дослідження у закладах вищої освіти України.

Перший розділ «Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки» розкриває стан дослідженості професійної підготовки економістів в університетах Китайської Народної Республіки в педагогічній науці та практиці, в ньому автором обґрунтовано понятійно-категоріальний апарат дослідження, визначено провідні тенденції професійної підготовки майбутніх бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки.

У другому розділі «Методичні основи професійної підготовки бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки» представлено методика дослідження, визначено та охарактеризовано чинники забезпечення якості професійної підготовки майбутніх бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки. Заслуговує на увагу виконаний автором ґрунтовний аналіз результатів дослідження ефективності професійної підготовки майбутніх бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки.

Третій розділ «Використання закладами вищої освіти України позитивного досвіду професійної підготовки економістів в університетах Китайської Народної Республіки» ілюструє компаративний аналіз професійної підготовки майбутніх бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки та України, а також містить рекомендації щодо використання в закладах вищої освіти України позитивного досвіду підготовки бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки.

У загальних висновках до дисертаційного дослідження автором охарактеризовано результати проведеного дослідження, обґрунтовано можливе використання переваг економічної освіти в КНР в освітньому процесі закладів вищої освіти України.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. На сторінках 34-37 дисертації автор надає огляд зарубіжних досліджень питань освіти КНР. Однак, логічно було б, на нашу думку, спочатку надати аналіз наукових доробок китайських вчених щодо вивчення системи освіти власної держави, а потім надати аналіз зарубіжних та українських досліджень.

2. У контексті охарактеризованої на с. 76-78 тенденції цифровізації вищої економічної освіти КНР бажано б було приділити увагу питанню застосування штучного інтелекту.

3. Вважаємо за потрібне більш детально описати функціонал мобільних застосунків, що використовуються для дистанційного та змішаного навчання в КНР, які вказано на сторінці 144 дисертації.

4. На нашу думку, робота значно виграла б, якщо розширити список університетів КНР для порівняння обов'язкових дисциплін освітньо-професійної програми бізнес-економістів (сторінки 168-171).

Утім, зроблені зауваження та окреслені недоліки мають рекомендаційний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку одержаних науково-прикладних результатів дослідження Цищори К.В.

Висновок щодо відповідності дисертації нормам. Дисертація Цищори Ксенії Валеріївни на тему «Професійна підготовка майбутніх бакалаврів з бізнес-економіки в університетах Китайської Народної Республіки» за своїми актуальністю, новизною, теоретичним і практичним значенням відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 17 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій (з наступними змінами)»,

вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

Автор дисертаційного дослідження Цицюра Ксенія Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологій
дистанційного навчання та цифрової
дидактики в дошкільній освіті
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

Світлана ДОЦЕНКО

